

Mentés másként

avagy szövet és kép ökológiája Fóris Katalin textilművész film-vásznain
– kiállítás a Fészek Művészklubban

■ A szövet és a kép fogalmai ebben az összefüggésben szokatlanul hangozhatnak, pedig valójában nagyon is természetes módon illeszkednek. Beke László „*A kép a fejünkben keletkezik*” című tanulmányában¹ említést tesz arról, hogy a szemet a fényképezőgép analógiájával magyarázzák, noha a fényképezés nem a szem működésének mintájára jött létre. Nem a gerincesek szemének bonyolult működési mintájára, de jóval egyszerűbb élő szervezetek, például az infuzória festékfoltjában a fény hatása mint „nyom” elképzelhető, hogy megjelenik. Bergson *Teremtő fejlődés* című sokat hivatkozott művében erről így ír: „*Ezt a foltot bátran teremthette a fény hatása, s egész sereg közbeeső formát találunk az egyszerű festékfolt s a gerincesek bonyolult szeme között.*”²

Ennek kapcsán Roska Tamás retinamodelljét is figyelembe véve az ideghártya finoman strukturált szerkezetét – mint analógiát – értelmezhetjük tükörfelületként vagy akár vetítövászonként is. Olyan analógiát, amelyben a rávetülő kép információi egymás alatti

Fóris Katalin: Töredék / Katalin Fóris: Fragment

[2012] celluloid filmnegatív, fémzárl, szövés / celluloid film negative, metal thread, weaving [30x20x25 cm]

Fotó: Fóris Katalin

Fotó: Lugosi László

térszerkezetben helyezkednek el, egyedül a retina, az ideghártya szerkezeti modellje szolgáltat. A parányi alapterületű retinán képfolyamok haladnak, és a több-rétegű idegszövet információk sokaságát juttatja el az agyunkba. Bergson leírásában a gerincesek retinája a fiatal embrió fejlődő agyából kibocsátott széttárulás, igazi idegközpont.

„*A szem az egyiptomi gondolkodásban a szövés és az ismeretek istenéhez, Sia-hoz kapcsolódott, akinek a nevét a hieroglifák között egy darab szöveggel jelölték. A szem a hasznos ismeretek szerzésének eszköze, másrészt része van a keresztetződés elvében. Az idegszálak a látó chiasmában keresztetződnek, és ennek következtében az agy bal fele a jobb szemmel, a jobb fele pedig a bal szemmel lát, így két ellentétes irányból egyesülve utal a szövet készítésének alap-elveire.*”³

A fény útja dimenziók nélküli szellemi térben folytatódik. Fóris Katalin film-vásznain, a memória és a képzelet működési elveit követve, primer leképezési

Fóris Katalin:
„**A hetedik te magad légy**” (hat darabból álló műegyüttes) /
Katalin Fóris: 'You yourself should be the seventh!' (a composition of six pieces)

[2014] celluloid filmnegatív, szövés, egyenként: 300x42 cm / celluloid film negative, weaving, 300x42 cm each

Fóris Katalin:
Kódolt emléktárak
(hét darabból álló
műegyüttes) /
Katalin Fóris:
Coded memories
(a composition
of seven pieces)

[2009] *celluloid*
filmnegatív, szövés,
egyenként: 200x24
cm / celluloid film
negative, weaving,
200x24 cm each

Fotó: Hamarits Zsolt

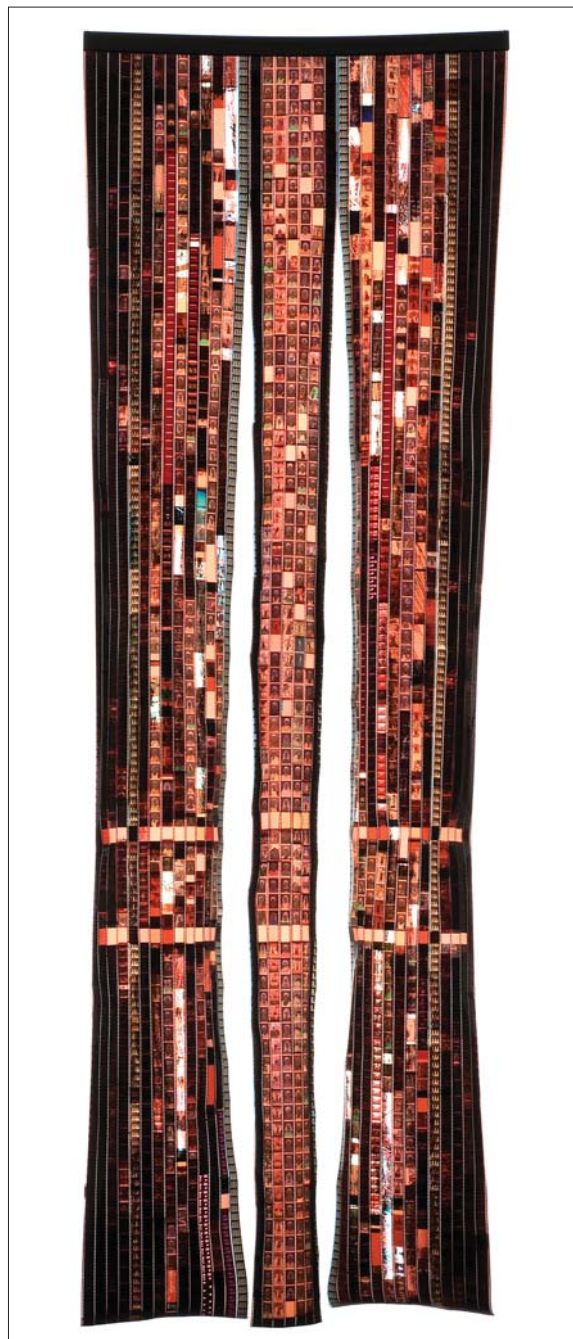

Fóris Katalin:
Népszámlálás /
Katalin Fóris:
Population Census

[2012] *celluloid*
filmnegatív, kézi
varrás / celluloid film
negative, hand sewing
[300x100 cm]

rendszerek között, világos információk rendezett sorai között tűnik át.

A szövés archaikus távlatokba vesző metaforája – Hartmut Böhme esszéjének tanúsága szerint is – legálább annyira a narratíva szövése, mint a szövés narratívája. A művészi önreflexió együtt jár a szövészerűséggel. A latin texere sem csak szövést, fonást vagy felvetést jelent, hanem metaforikus átviteleket, a szövés a költészet és filozófia műveletei között – összeillesztést, konstrukciót, építkezést és végül komponálást.

Fotó: Hamarits Zsolt

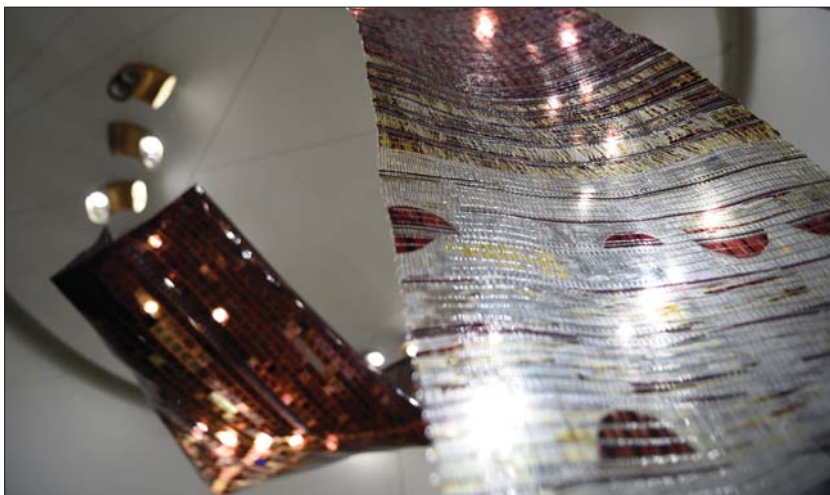

Fóris Katalin kiállítása (részlet), középen a **Mentés másként** című mű / Detail of Katalin Fóris' exhibition with the artist's work **'Save As'** in the centre *Fészek Művészklub, Budapest, 2014 / Fészek Gallery of Artists, Budapest, 2014*

„A latin *textor* jelentése takács. Goethe lelkesen vette tudomásul, hogy egyik magas beosztású felmenője latinosította nevét *Weberről, Textorra*. Szövegek szövőjeként, ha anonim akart maradni, takácsnak hívta magát. Charlotte von Steinnek 1777. december 6-án küldött levelében például ezt írja: »A nevem Weber, festő vagyok és jogot tanulok [...]«. Ebben a régi poetológiai metaforában a latin *textum* vagy *textus* egyaránt jelent textilanyagot, -felületet, -struktúrát és beszédünk retorikai szerkezetét. Ezek az átmenetek akkor jöttek létre, amikor a verbális társadalmak megformálták írott kultúrájukat és az irodalom új alakzatait.”⁴ A szövet ettől kezdődően nem rubato és rapszodikus, hanem *textum* és *textus*, *textúra* és *struktúra* együttesen. S mint ilyen nem is női princípium többé, mint Ovidiusnál, hanem inkább strukturális és építészeti, mint Gottfried Sempnernél.

Semper az emberiség legősbibb tevékenységének tekintette a természetes anyagok feldolgozását textil-tárgyakká.

Sugár Péter építész az ornamentikáról szóló írásában Gottfried Sempert idézi, „aki szerint »a tektonikus művészetek kezdeményei ténylegesen és etimológiailag is (tego-texo) a textíliákban található. Az ornamentals eredetét Semper a varrásban látta. A varrás az anyag, a szövetek és anyagok, a textusok végességének, töredékességének beismerése. Egymással össze kell kötni és egyben kell tartani őket.« [...] Az én értelmezésemben az »élővé tett anyag« az ornamentika sajátosságaival rendelkezik: egyrészt ténylegesen is megjeleníti az anyag összeszövési-fonási technikáját és ezáltal utal a (végtelen) folytonosságra; másrészt egyfajta ornamentális telítettséget adva utal az ornamentika létre, helyettesíti vagy szimbolizálja azt.

Fóris Katalin kiállítása (részlet), „A hetedik te magad légy” című műegyüttes részlete / Detail of Katalin Fóris' exhibition with a detail of the composition 'You yourself should be the seventh!'

Fézsék Művészklub,
Budapest, 2014 /
Fézsék Gallery
of Artists, Budapest,
2014

**Fóris Katalin:
Egy más mellett /
Katalin Fóris:
Side by Side**

[2011] celluloid
filmnegatív, kézi
varrás / celluloid film
negative, hand sewing
[400x20 cm]

A gondolatot tovább futtatva: az anyag megelevenítése – roncsolása vagy kis elemekből való összerakása – megjelenti, érzékletessé teszi az áldozatbózatot aktusát.”⁵

M. Novák András *A kortárs művész mint ornamentikus jel* címmel írott esszéjéből idézve, a tudatos felejtéssel szembeállított történelmi emlékezet kétirányú – a múltból a jövőbe tartó – meghatározottsága a művész feladatául a textúra és a textus mintázataiban őrzött örökség vállalását jelöli ki. „Napjainkra a világ »fejlettebb része« – az alapkérdések, illetve az arra adható válaszok, az élet folyamatos, illetve egyszeri (emberi) léte, felelőssége elől kibúvót keresve – megteremtett egy [...] oldalvágányt, melyen haladva egy második, a tudatos felejtés-elhallgatás végtelenje felé szorítja a korábbi igazságokat [...]. Így ezen a már »két« végtelennel bíró sínen (múlt és jövő), a valabol félúton megrekedt jelen emberei közül, csupán a rész részének részét birtokolható és igényelt szelektív tudásból, »csavarlétből« kevesen maradhatnak ki. A kortárs művész még ilyen [...]. A kortárs művész a rá-, illetve magára hagyott kérdésekkel viaskodva az előző korok vizuális hagyatékait, jeleit-ornamentikáját, építve, emlékeztetve azokra a szellemi, filozófiai, tartalmi meghatározásokra, melyek azok szülői voltak.”⁶

Mentés másként – Fóris Katalin címadása a példa cselekvésre indító erejét idézi, s egyenesen az eredetiség mibenlétére kérdez. Az eredeti az itt-lét és a

messze lét közötti szakadás, pillanatnyi, amely „közöttként” tartja össze mindazt, ami a maga ellentétségében nem lehet összekötött. *Kódolt emléktárak* című művében visszanyúl a forrásmotívumokhoz, amelyeket a leépítő visszanyúlással tesz ismét szabadá. Eredetiség nincs differenciáltság, strukturáltság és teljesség nélkül, nincs feszültség és intenzitás nélkül, és az előbbiekkal összefüggésben nincs lebegtetés és nyitottság nélkül sem. Az eredetiség éppen abban speciális, hogy létrehoz egy új formát, egy új határt, egy

olyan összefüggést, amelyben korábban nem tapasztalt módon kerül felszínre valami. A kérdés már régen nem az, hogy egy adott formán belül maradunk vagy túllépünk azon, mert az igazi kérdés mindig is a formák megteremtésének problémája volt.

A szaktudományosság lokális eredményei (igazságai) fokozatosan előhívták az általánosan is érvényes tapasztalatokat, ezek között azt is, hogy a szövetesség fizikai szerveződési elvei a kémia vagy biológia reprodukív vagy reprezentációs elveiben az anyagok mikroszerkezeteire általánosan is érvényesek. Az átlépés a digitális világba nem jelent feltétlen minőségi különbséget. A mintázat itt sem más, mint *Átlátás-ó összefüggés* a mikro és a makro, az egyes és a sokaság, az individuális és az általános vagy történeti között.

PÁPAI LÍVIA
textilművész

Jegyzetek

1. Beke László: „A kép a fejünkben keletkezik”. In: *Médiум/elmélet. Tanulmányok 1972–1992*. Balassi kiadó–BAE Tartóshullám–Intermedia, Budapest, 1997. 285. p.
2. Henri Bergson: *Teremtő fejlődés*. [L’Evolution créatrice. Paris, 1907.] Ford. Dienes Valéria. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1930 (reprint: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987). 74. p.
3. Lucien Lamy: *Egyptian Mysteries*. Thames and Hudson, London, 1981. 16. p.
4. Hartmut Böhme: Mythology and Aesthetics of the Textile. In: Marcus Bröderlin (ed.): *Art & Textiles*. Hatje Cantz Verlag, Ostfildern, 2013. 46–59., 48. p.
5. Sugár Péter: Ornamentika és szakralitás. In: *Ornamentika és modernizmus / Ornamentalism and Modernism*. Szerk. Szikra Ágnes. Ernst Múzeumi Füzetek 2. Ernst Múzeum, Budapest, 2006, 116–121., 120.
6. M. Novák András: A kortárs művész mint ornamentikus jel. In: uo. 144–145., 144.

(Fóris Katalin kiállítása. Fészek Művészklub – Hermanterem, Budapest, 2014. december 9. – 2015. január 9. A tárlatot Molnár Éva rendezte.)

A kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

Fóris Katalin: Kisebbségben (tíz darabból álló műegyüttes) / Katalin Fóris: In Minority (a composition of ten pieces)
[2012] *celluloid filmnegatív, szövés, egyenként: 200x20 cm / celluloid film negative, weaving, 200x20 cm each*

Fotó: Fóris Katalin